

ĐẶC ĐIỂM VÀ NHỮNG YÊU CẦU CƠ BẢN TRONG NGHIÊN CỨU TÁC PHẨM KINH ĐIỂN CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN

NGUYỄN THANH TỊNH*

Tóm tắt: Nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của C. Mác, Ph. Ăngghen và V.I. Lênin là một yêu cầu bắt buộc đối với những người làm công tác nghiên cứu và giảng dạy Chủ nghĩa Mác - Lênin. Để quá trình tiếp cận các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin không bị chệch hướng và mang lại hiệu quả, phạm vi bài viết đã chỉ ra đặc điểm và những yêu cầu cơ bản trong nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của Chủ nghĩa Mác - Lênin.

Từ khóa: Tác phẩm kinh điển; Chủ nghĩa Mác - Lênin; yêu cầu cơ bản.

Abstract: Studying the classical works of K. Marx, F. Engels, and V.I. Lenin is a mandatory requirement for those engaged in research and teaching Marxism-Leninism. To ensure that the process of approaching classical works of Marxism-Leninism is not misdirected and brings effectiveness, this article identifies characteristics and basic requirements in studying classical works of Marxism-Leninism.

Keywords: Classical works; Marxism-Leninism; basic requirements.

Ngày nhận bài: 10/01/2025; Ngày sửa bài: 17/02/2025; Ngày duyệt đăng bài: 22/4/2025.

1. Đặt vấn đề

Chủ nghĩa Mác - Lênin là nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế, đồng thời là cơ sở lý luận vững chắc cho công cuộc xây dựng và bảo vệ chủ nghĩa xã hội. Các tác phẩm kinh điển của C. Mác, Ph. Ăngghen và V.I. Lênin không chỉ chứa đựng giá trị khoa học sâu sắc, mà còn thể hiện tầm vóc tư tưởng vượt thời đại, phản ánh chân thực quy luật phát triển của xã hội loài người. Việc nghiên cứu các tác phẩm kinh điển này là một yêu cầu tất yếu đối với những người làm công tác giảng dạy và nghiên cứu lý luận, nhằm nắm vững, vận dụng sáng tạo và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong tình

hình mới. Tuy nhiên, để tiếp cận đúng đắn và hiệu quả các tác phẩm kinh điển, cần nhận diện rõ những đặc điểm đặc thù của chúng, đồng thời tuân thủ những yêu cầu cơ bản trong quá trình nghiên cứu. Bài viết này nhằm làm rõ những đặc điểm đó và chỉ ra một số yêu cầu thiết yếu trong nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin.

2. Nội dung

2.1. Đặc điểm tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin

Những tác phẩm do C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin viết, phản ánh hệ giá trị tư tưởng của các ông trong nhiều lĩnh vực nhằm mục đích phục vụ sự nghiệp

* PGS.TS., Chủ nhiệm Khoa, Khoa Lý luận Mác - Lênin, Học viện Quân y; Email: nt.tinhk30@gmail.com

giải phóng giai cấp công nhân, nhân dân lao động và toàn nhân loại khỏi áp bức, bóc lột, bất công, tiến tới một xã hội công bằng, dân chủ và văn minh - xã hội cộng sản chủ nghĩa. Những tác phẩm này có một số đặc điểm nổi bật sau:

Một là, tính khoa học và cách mạng

Trong các tác phẩm kinh điển của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin, tính khoa học và tính cách mạng không tách rời nhau. Tính khoa học đã bao hàm tính cách mạng, thể hiện ở chỗ các tác phẩm kinh điển đã chỉ ra được quy luật vận động, phát triển khách quan của lịch sử; đấu tranh chống lại mọi sự lạc hậu, phản động, bảo thủ, bất công, cải tạo xã hội cũ, xây dựng xã hội mới. Ngay từ trong tác phẩm “Tuyên ngôn của Đảng cộng sản”, C.Mác, Ph.Ăngghen đã khẳng định lịch sử phát triển của xã hội có giai cấp là lịch sử đấu tranh giai cấp; giai cấp vô sản chỉ có thể tự giải phóng mình nếu đồng thời và vĩnh viễn giải phóng cho toàn xã hội. Tới bộ “Tư bản”, thông qua giải phẫu xã hội tư bản chủ nghĩa, C.Mác đã phát hiện các quy luật vận động của xã hội, chứng minh rằng chủ nghĩa tư bản không phải là sự lựa chọn cuối cùng của nhân loại, rằng nó nhất định sẽ bị thay thế bởi chính sự vận động đi lên của lịch sử. Tiếp nối và phát triển tư tưởng đó, V.I.Lênin đã cụ thể hóa lý luận cách mạng trong điều kiện chủ nghĩa đế quốc, đặc biệt là qua các tác phẩm như “Chủ nghĩa đế quốc - giai đoạn tột cùng của chủ nghĩa tư bản” và “Nhà nước và cách mạng”. Ông đã khẳng định rằng để giành thắng lợi, giai cấp vô sản cần có một đảng kiểu mới, đi tiên phong, có kỷ luật chặt chẽ, và phải tiến hành cách mạng bạo lực để giành chính quyền.

Hai là, tính hệ thống và logic chặt chẽ

Các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin mang tính hệ thống và logic thể hiện ở chỗ chúng được xây dựng trên một nền tảng lý luận chặt chẽ, phản ánh đầy đủ, toàn diện các quy luật vận động khách quan của xã hội. Các tác phẩm kinh điển không chỉ dừng lại ở từng hiện tượng riêng lẻ, mà đi sâu phân tích bản chất và quy luật vận động nội tại của các hình thái kinh tế - xã hội. “Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản” đặt nền móng cho toàn bộ hệ thống lý luận với luận điểm cốt lõi về đấu tranh giai cấp và sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân. Trên cơ sở đó, bộ “Tư bản” tiếp tục phát triển lý luận về kinh tế chính trị, vạch rõ bản chất bóc lột của chủ nghĩa tư bản và quy luật vận động dẫn đến sự diệt vong tất yếu của nó. Ph.Ăngghen trong “Chống Duy-rinh” và V.I.Lênin trong “Nhà nước và cách mạng” kế thừa và phát triển các nguyên lý này để hoàn thiện hệ thống lý luận về nhà nước, cách mạng và chuyên chính vô sản. Sự phát triển này không phải là một sự chấp vá ngẫu nhiên, mà là quá trình logic đi từ cái chung đến cái riêng, từ lý luận đến thực tiễn, từ phân tích đến tổng hợp, tạo thành một hệ thống tri thức có tính chỉnh thể và vận động biện chứng.

Ba là, tính phê phán và phát triển

Một trong những đặc điểm quan trọng của các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin là tính phê phán mạnh mẽ và sự phát triển không ngừng để phù hợp với quy luật vận động của lịch sử. Có khá nhiều tác phẩm của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin mang tính phê

phán, tức là được viết dưới hình thức luận chiến, bút chiến. Nội dung phê phán trong các tác phẩm kinh điển trải đều trên các chủ đề triết học, kinh tế chính trị học và chủ nghĩa xã hội khoa học. Trong triết học, các nhà kinh điển đã phê phán sâu sắc các học thuyết triết học duy tâm và duy vật siêu hình, đặc biệt là chủ nghĩa duy tâm của G.W.F.Hegel và chủ nghĩa duy vật máy móc của L.Phoiơbắc, từ đó phát triển triết học duy vật biện chứng và duy vật lịch sử. Trong lĩnh vực kinh tế chính trị, C.Mác đã phê phán kinh tế chính trị học tư sản cổ điển của A.Smith và D.Ricardo, chỉ ra hạn chế của các học thuyết này và phát triển lý luận về giá trị thặng dư, làm sáng tỏ bản chất bóc lột của chủ nghĩa tư bản trong bộ “Tư bản”. Trong chủ nghĩa xã hội khoa học, C.Mác đã phê phán tính phi khoa học và duy ý chí của các nhà không tưởng H.Xanh Ximông, S.Phuriê và R.Ôoen và kế thừa những hạt nhân hợp lý, phát triển chúng lên một tầm cao mới góp phần quan trọng trong dự báo về tương lai của một chế độ xã hội mới - chế độ xã hội Cộng sản chủ nghĩa.

Bốn là, tính quốc tế và nhân đạo sâu sắc

Tính quốc tế và nhân đạo sâu sắc trong các tác phẩm kinh điển của C. Mác, Ph. Ăngghen và V.I. Lênin thể hiện ở việc các nhà kinh điển không chỉ đấu tranh cho lợi ích của giai cấp vô sản ở một quốc gia riêng lẻ, mà hướng đến sự giải phóng của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và toàn nhân loại, đồng thời đề cao giá trị con người và quyền được sống, quyền tự do và

quyền mưu cầu hạnh phúc của con người. Trong “Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản”, C.Mác và Ph.Ăngghen khẳng định: “Vô sản tất cả các nước, đoàn kết lại!”¹, nhấn mạnh tính quốc tế của cuộc đấu tranh giai cấp là xóa bỏ chế độ bóc lột không chỉ ở một quốc gia đơn lẻ mà là phong trào mang tính toàn cầu. Tư tưởng này tiếp tục được làm rõ trong “Chiến tranh nông dân ở Đức” và “Cách mạng và phản cách mạng”, trong đó các nhà kinh điển khẳng định rằng cách mạng không chỉ là hiện tượng mang tính dân tộc mà là xu hướng chung của lịch sử nhân loại. Tuy nhiên, bản chất sâu xa của cuộc cách mạng này không chỉ là lật đổ giai cấp thống trị mà là sự giải phóng con người khỏi mọi hình thức tha hóa. Chính ở đây, tính nhân văn của chủ nghĩa Mác được thể hiện rõ nét. Ngay trong tác phẩm “Bản thảo kinh tế - triết học năm 1844” của C.Mác và sau này trong tác phẩm “Nhà nước và cách mạng” của V.I.Lênin, các nhà kinh điển đều nhấn mạnh rằng cách mạng vô sản không dừng lại ở việc giành chính quyền, mà hướng tới một xã hội nơi con người có điều kiện phát triển toàn diện, không còn bị chi phối bởi sự bất công về kinh tế, chính trị và xã hội, “Muốn xóa bỏ tư tưởng về chế độ tư hữu thì tư tưởng về chủ nghĩa cộng sản là hoàn toàn đủ rồi. Còn muốn xóa bỏ chế độ tư hữu trong thực tế thì phải có hành động cộng sản chủ nghĩa hiện thực”². Đến “Phê phán cương lĩnh Gô-ta”, C. Mác đã nhấn mạnh: “Trong một giai đoạn cao hơn của xã hội cộng sản chủ nghĩa, khi mà sự phụ thuộc có tính chất nô dịch của con người

¹ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập: Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản (1848)*, tập 4, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.646.

² C.Mác và Ph.Ăngghen (2000), *Toàn tập: Bản thảo kinh tế - triết học (1844)*, tập 42, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.194.

vào sự phân công lao động của họ không còn nữa và cùng với nó, sự đối lập giữa lao động trí óc với lao động chân tay cũng không còn nữa; khi mà lao động trở thành không những là một phương tiện để sinh sống mà bản thân nó còn là một nhu cầu bậc nhất của đời sống; khi mà cùng với sự phát triển toàn diện của các cá nhân, sức sản xuất của họ cũng ngày càng tăng lên và tất cả các nguồn của cả xã hội đều tuôn ra dồi dào, - chỉ khi đó người ta mới có thể vượt hẳn ra khỏi giới hạn chật hẹp của pháp quyền tư sản và xã hội mới có thể ghi trên lá cờ của mình: làm theo năng lực, hưởng theo nhu cầu!"³. Như vậy, tính quốc tế và nhân văn sâu sắc trong các tác phẩm kinh điển của C. Mác và Ph. Ăngghen và V.I.Lênin không chỉ phản ánh khát vọng giải phóng giai cấp mà còn hướng tới sự giải phóng con người trên phạm vi toàn cầu, vì một xã hội công bằng, nhân đạo và tiến bộ.

2.2. Một số yêu cầu cơ bản trong nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin

Để nghiên cứu có hiệu quả các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin, cần nắm vững và tuân thủ triệt để những yêu cầu cơ bản sau:

Thứ nhất, nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin phải trung thành với bản gốc của tác phẩm

Trước đây, Ph.Ăngghen nhiều lần nhấn mạnh: Muốn hiểu C.Mác, cần đọc chính Mác để cảnh báo về nguy cơ xuyên tạc và hiểu sai tư tưởng của C.Mác, nếu không tiếp cận trực tiếp từ các tác phẩm nguyên

bản. Ông khuyến nghị những người theo chủ nghĩa Mác - Lênin không nên chỉ dựa vào các tài liệu thứ cấp, mà phải trực tiếp đọc các tác phẩm gốc. Đây là yêu cầu khách quan, đảm bảo tính chính xác và trung thực trong nhận thức tư tưởng của các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác - Lênin.

Hiện nay, tại Việt Nam tài liệu dịch thuật các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin rất nhiều và do nhiều nhà xuất bản phát hành. Khi dịch thuật, các dịch giả do trình độ nhận thức, trình độ chuyên môn khác nhau nên có những bản dịch không hoàn toàn chuẩn xác như nhau. Bởi vậy, khi nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin cần phải sử dụng tài liệu dịch thuật do Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia phát hành mới nhất. Hơn nữa cùng một loại tác phẩm cũng có những bản dịch thuật ở những năm khác nhau, bởi vậy, phải sử dụng xuất bản phẩm mới nhất. Nếu cùng một tác phẩm kinh điển có nhiều hình thức xuất bản phẩm: toàn tập, tuyển tập, chuyên khảo thì phải sử dụng xuất bản phẩm ở dạng toàn tập, chẳng hạn C.Mác - Ph.Ăngghen toàn tập, V.I.Lênin toàn tập.

Thứ hai, nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin phải đảm bảo tính khách quan, toàn diện, lịch sử, cụ thể

Tính khách quan, toàn diện trong nghiên cứu và đánh giá các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin không chỉ là một yêu cầu phương pháp luận mà còn là nguyên tắc cốt lõi của tư duy khoa học. Các tác phẩm kinh điển không nằm ngoài quy luật phát triển của tri thức nhân loại, nó

³ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập: Phê phán cương lĩnh Gô-ta (1875)*, tập 19, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.36.

cần được kiểm chứng, bổ sung và điều chỉnh trên cơ sở thực tiễn. Vì vậy, việc tiếp cận di sản của C.Mác, Ph.Ăngghen và V.I.Lênin đòi hỏi một thái độ nghiên cứu nghiêm túc, đánh giá công bằng, trung thực, toàn diện không xuất phát từ thiên kiến chính trị hay định kiến cá nhân, mà dựa trên cơ sở lý luận chặt chẽ và thực chứng lịch sử. Đồng thời, cùng với tính khách quan, toàn diện khi nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin còn phải đảm bảo tính lịch sử, cụ thể, tức là phải đặt các tác phẩm kinh điển đó trong hoàn cảnh lịch sử cụ thể của sự hình thành chủ nghĩa Mác - Lênin và đặt nó trong giai đoạn nhất định của lịch sử châu Âu, bối cảnh của thế giới và của nước Nga nửa sau thế kỷ XIX (đối với tác phẩm của V.I.Lênin) nhằm chỉ ra diễn biến tư tưởng một cách logic, khách quan của các nhà kinh điển. C.Mác và Ph.Ăngghen xây dựng học thuyết về chủ nghĩa cộng sản khoa học trong điều kiện chủ nghĩa tư bản đang ở giai đoạn phát triển mạnh mẽ, phong trào công nhân đang phát triển. V.I.Lênin phát triển chủ nghĩa Mác trong điều kiện chủ nghĩa tư bản chuyển thành chủ nghĩa đế quốc và phong trào cách mạng vô sản đã chuyển sang thời kỳ đấu tranh quyết liệt. Chính vì vậy, những quan điểm chiến lược và sách lược của các nhà kinh điển cũng có những điều chỉnh phù hợp với tình hình thực tiễn. Ngày nay, việc nghiên cứu tác phẩm kinh điển phải đặt nó vào những biến đổi của thời đại, đặc biệt là những xu hướng mới của chủ nghĩa tư bản, toàn cầu hóa và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Điều này đòi hỏi người nghiên cứu phải phát huy sự nhạy bén, sáng tạo của mình ở chính

cách đọc, cách hiểu ý tưởng của các nhà kinh điển, soi vào cuộc sống hiện tại, từ đó gợi mở những vấn đề của tương lai.

Thứ ba, nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin phải đặt nó trong tính chỉnh thể, hệ thống

Chủ nghĩa Mác - Lênin không phải là tập hợp rời rạc của các luận điểm riêng lẻ, mà là một hệ thống lý luận thống nhất, chặt chẽ và có tính hệ thống cao. Sự thống nhất này thể hiện ở mối quan hệ biện chứng giữa ba bộ phận cấu thành: triết học Mác - Lênin, kinh tế chính trị Mác - Lênin và chủ nghĩa xã hội khoa học. Do đó, nghiên cứu một tác phẩm kinh điển phải đặt trong chỉnh thể hệ thống tư tưởng của toàn bộ chủ nghĩa Mác - Lênin, tránh tiếp cận phiến diện, cắt xén hoặc tuyệt đối hóa một quan điểm đơn lẻ.

Thứ tư, nghiên cứu tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin phải quán triệt quan điểm thực tiễn, coi thực tiễn là tiêu chuẩn đánh giá luận điểm của các nhà kinh điển

Chúng ta đều biết, các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin đều gắn liền với thực tiễn và phục vụ thực tiễn. Những thay đổi về điều kiện kinh tế, chính trị, xã hội cũng như các thành tựu khoa học cũng tác động tích cực, làm các nhà kinh điển điều chỉnh nội dung tác phẩm của mình cho phù hợp với thực tiễn. Mỗi một thành tựu khoa học, từ khoa học lịch sử, kinh tế đến khoa học tự nhiên, đều được các nhà kinh điển xem như chất liệu sống quý giá cho việc luận chứng các quan điểm của mình. Điều này giải thích vì sao phần lớn các tác phẩm kinh điển luôn đầy ắp

các dữ kiện mới nhất của thời đại. Từ đó, trong quá trình nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin, các nhà nghiên cứu phải nắm được quan điểm thực tiễn tức là không thể dừng lại ở việc tiếp thu máy móc, mà cần đặt các tác phẩm kinh điển trong dòng chảy không ngừng của thực tiễn; tránh biểu hiện biến một luận điểm thành hệ quy chiếu bất biến, chân lý vĩnh hằng, xem nó là công cụ vạn năng, giải quyết tất cả những vấn đề thực tiễn. Chủ nghĩa Mác - Lênin là một hệ thống mở, cần được bổ sung, hoàn thiện, có những điều mang ý nghĩa điều chỉnh hoặc viết lại hoàn toàn do tình huống nảy sinh trong thực tiễn mà trước đó chưa được đặt ra. Tuy nhiên, cần chú ý, kiểm nghiệm thực tiễn không đơn thuần là áp dụng lý luận vào thực tế rồi đánh giá đúng - sai một cách giản đơn. Một tư tưởng chưa được thực tiễn chứng minh không đồng nghĩa với việc nó sai, mà có thể do điều kiện thực hiện chưa chín muồi hoặc phương pháp vận dụng chưa đúng. Ngược lại, thất bại trong thực tiễn cũng chưa chắc là sai lầm của lý luận, mà có thể do cách thức triển khai không phù hợp. Do đó, nghiên cứu và vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin cần thái độ khoa học, biện chứng, tôn trọng thực tiễn, tránh giáo điều. Chỉ khi lý luận được kiểm nghiệm và bổ sung bằng thực tiễn, nó mới có giá trị bền vững và phát triển đúng hướng.

3. Kết luận

Nghiên cứu các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin không chỉ là quá trình nhận thức lý luận mà còn là nhiệm vụ quan trọng để bảo vệ và phát triển học thuyết Mác - Lênin trong thời đại ngày nay. Để đảm bảo tính khoa học, chính xác

và hiệu quả, người nghiên cứu cần quán triệt các yêu cầu: tiếp cận bản gốc; đảm bảo tính khách quan, lịch sử, cụ thể; giữ vững tính hệ thống, chỉnh thể và quán triệt quan điểm thực tiễn, coi thực tiễn là tiêu chuẩn đánh giá luận điểm của các nhà kinh điển. Chỉ trên cơ sở những yêu cầu này, chúng ta mới có thể hiểu đúng, vận dụng sáng tạo và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin một cách hiệu quả, đáp ứng yêu cầu cách mạng trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản (1848)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 4.
2. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Phê phán cương lĩnh Gô-ta (1875)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 19.
3. C.Mác và Ph.Ăngghen (2004), *Chống Duyrinh (1878)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 20.
4. C.Mác và Ph.Ăngghen (2002), *Tư bản (1867)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 23.
5. C.Mác và Ph.Ăngghen (2000), *Bản thảo kinh tế - triết học (1844)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 42.
6. V.I.lênin (2005), *Chủ nghĩa đế quốc, giai đoạn tốt cùng của chủ nghĩa tư bản (1916)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 27.
7. V.I.Lênin (2005), *Nhà nước và cách mạng (1917)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 33.